

Збірник матеріалів
II науково-практичної міжвузівської
конференції
„Слов’янські народи в історичному
процесі: генезис проблеми”

(на основі школи
„Історії слов’янських народів”)

Керівник – заслужений діяч науки і техніки України,
член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та
Міжнародної слов’янської академії, кандидат історичних наук, ректор
РДГУ, професор *Постоловський Руслан Михайлович*

За науковою редакцією члена-кореспондента,
професора *Р.М.Постоловського*

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів II науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Редакційна колегія:

- Постоловський Р.М.* - голова, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної
слов’янської академії наук, ректор РДГУ
- Савчук П.О.* - заступник голови, кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ
- Гон М.М.* - відповідальний секретар, доктор політичних
наук, завідувач кафедри політичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
- Жилюк С.І.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри релігієзнавства Національного
університету „Острозька академія”
- Шерстюк В.М.* - кандидат історичних наук, декан історико-
соціологічного факультету

Рецензенти:

- Савчук Б.О.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри Прикарпатського національного
педагогічного університету
- Троян С.С.* - доктор історичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин і
країнознавства РІС КСУ

Друкується за рішенням вченої ради Рівненського державного
гуманітарного університету
(протокол №10 від 30.05.2008 р.)

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії.

ДЕКАБРИСТСЬКІ АРТІЛІ У СИБІРУ

Питання про створення і діяльність декабристських артілей у Сибіру викликає інтерес дослідників як з точки зору початкового етапу корпоративного руху в Росії, так і характеристики тих основних принципів, на яких будувалося спільне перебування декабристів в умовах сибірської каторги і заслання.

Спіраючись на спогади і листування декабристів, можна з повною впевненістю говорити про те, що зачатки артільної діяльності виникли вже в Читі наприкінці 1827 року. Читинська артіль виникла спонтанно, з бажання частини декабристів матеріально допомогти своїм незаможним товаришам. Вона не мала організованого характеру, її діяльність не була регулярною, суми грошових виплат не були фіксованими. Артіль діяла на договірних засадах. І. Якушкін писав, що потреби незаможних «удовлетворялись другими товарищами, более имущими, простым и истинным доброжелательством» [7,251].

Схема діяльності Читинської артілі була такою. Для керівництва артіллю обирався хазяїн строком на три місяці. Першим був обраний І. Повало-Швейковський, він займав свою посаду два терміни. Потім артіль очолювали А. Розен, П. Бобрищев-Пушкін. Хазяїн розпоряджався артільною касою, яка складалася з внесків членів артілі, причому внески були нерівноцінними: основну їх частину забезпечували заможні декабристи. На читинському етапі існування артілі хазяїн не міг мати на руках жодної копійки грошей, а за придбані продукти і послуги за його запискою платила канцелярія коменданта Читинського острогу. Артільні гроші витрачалися перш за все на їжу, чай, цукор і прання білизни, робилися запаси овочів на зиму [5,230-232].

Суми внесків не були визначені, як і суми витрат на кожного незаможного декабриста.

Поштовхом для реорганізації артілі в струнку організацію з чітко визначеними структурою, завданнями і функціями став інцидент, що стався відразу після переходу декабристів із Чити до в'язниці Петровського заводу в 1830 році. Група незаможних декабристів, в основному колишні члени товариства Об'єднаних слов'ян, які були вимушені жити на державну допомогу, що становила 1 крб. 98 коп. асигнаціями на місяць, що на срібні гроші становило 50 коп., вважали за тягар свою матеріальну і моральну залежність від забезпечених товаришів. Вони звернулися до коменданта в'язниці із проханням добитися для них збільшення урядової грошової допомоги. Проте

Зауважимо й те, що лідери ПУУ сподівалися на вступ до неї не тільки українців і поляків, але й інших націй, які проживали на Волині. Це твердження обґрунтовуємо констатацією тих національних квот, на основі яких планувалося формувати керівний орган партії. До його складу мали входити по чотири представники українців і поляків. Стільки ж місць поділили б поміж собою представники тих націй, які вступили б до ПУУ. У разі їх відсторонення від партії передбачався поділ відведених їм квот поміж українцями й поляками [8, арк. 274].

Правомірність слухності постановки питання про індивідуальне угодовство аргументуємо й іншим прикладом. А саме – утворенням у час т.зв. волинського експерименту Г.Юзевського організацій, членами яких були як українці, так і поляки. Членство в таких структурах промовисте саме по собі.

Отже, українське угодовство як суспільне явище диверсифікується, набуває двох проявів. Перший з них виявляється в класичному його розумінні: діяльність тих українських партій, які визнали владу Польщі на західноукраїнських землях. На відміну від групового рівня прояву конформізму, другий простежується на рівні індивідуальному. При цьому його правомірно, на наш погляд, констатувати не тільки в тих випадках, коли окремі з українців співпрацювали з поляками в складі партій чи громадських організацій зі змішаним національним складом, але й у позиції тих із них, хто уникав членства в національних партіях загалом.

Джерела та література

1. Гон М. Взаємодія політичних акторів етнічних меншин на західноукраїнських землях у складі Польщі (1920-ті роки) // Буковинський журнал. – 2005. - №4. – С. 150-159.
2. Державний архів Рівненської області, ф.86, оп. 4, спр. 24.
3. Єгоров О.І. Державотворча концепція єпископа Григорія Хомишина // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2001. – Вип. IV-V. – С. 204-211.
4. Зайцев О. Вибори 1922 року у Західній Україні // Україна модерна. – 1999. – Ч. 2-3. – С. 194-205.
5. Кучерепа М., Давидюк Р. Волинське українське об'єднання (1931-1939). – Луцьк, 2001. – 420 с.
6. Народна Рада. – 1922, 1 жовтня. – С. 1.
7. Перевезій В.О. Служіння Богу і народу: Українська греко-католицька церква між двома світовими війнами. – К., 2004. – С. 41-46.
8. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 6, оп. 1, спр. 177.
9. Rudnicki Sz. Politycy żydowscy wobec idei Bloku Mniejszości ci Narodowych w 1922 roku // Problemy narodowościowe Europy Środkowo -Wschodniej w XIX i XX wieku. Księga pamiątkowa dla Profesora Przemysława Hausera. Praca zbiorowa pod redakcją A.Czubińskiego, P.Okulewicz, T.Schramma. – Poznań, 2002. – S. 321-322.

більшість декабристів вважала подібні прохання неприйнятними і тому, вступивши в переговори з незадоволеними товаришами, вони переконали їх відмовитися від подібних намірів.

І. Пущин, О. Поджіо, Ф. Вадковський і Д. Завалішин приступили до створення Статуту артілі, яка згодом отримала назву Великої [2, 441]. Другого березня 1831 року в Петровському заводі на загальних зборах декабристи одностайно затвердили Статут Великої артілі. Він зберігся завдяки М. Басаргіну, який повністю відтворив його в своїх «Спогадах». Це був докладний документ, що складався зі 106 параграфів [1, 154-167]. Артіль діяла на принципах добровільності, обов'язковості пайового внеску, рівноправності, демократичності управління, контролю шляхом таємного голосування, звітності правління і ревізійної комісії перед пайовиками, доступності інформації.

Мета створення артілі була сформульована в §1: «Опыт нескольких лет удостоверил нас в необходимости иметь всегда налицо определенную сумму денег, которая могла бы служить как для обеспечения общественных издержек, так и для удовлетворения потребностей каждого лица» [1, 154].

Основним джерелом артільної каси були внески її учасників – підписка на утримання артілі. Декабристи, що мали дохід 500 і менше крб., повністю вносили його в артільну касу, ті ж, які одержували більше 500 крб., 500 вносили обов'язково, а понад цієї суми - за бажанням. § 5 Статуту свідчив: «Сумма из пятисот рублей ассигнациями принята за необходимую на полное годовое содержание каждого потребляющего лица», т.е. 500 рублей – это фиксированная обязательная сумма, которую мог получить каждый декабрист в год из артельной кассы, независимо от размера его взноса» [1, 155].

Найбільш забезпечені декабристи робили значні внески в артільну касу, при цьому не беручи з неї жодної копійки: С. Волконський, М. Муравйов, С. Трубецькой вносили від двох до трьох тисяч крб., В. Івашов, М. Нарішкін, М. Фонвізін – до тисячі крб. на рік.

Під час перебування на посаді хазяїна артілі М. Басаргін вів ретельний облік сум, внесених її членами. В архівній справі під назвою «Записи прихода и расхода денег по артели, организованной декабристами на Петровском заводе за 1829-1839 гг.» є досить цікаві факти. На основі цього документа бачимо, що більше за всіх грошей до фонду артілі вніс з липня 1829 по березень 1837р. С. Волконський – 15319 крб. 57 коп. Документ висвічує ще один цікавий аспект. С. Трубецькой почав вносити в артіль гроші тільки з 1833 року. Ймовірно, це було наслідком деякої відчуженості стосовно до нього декабристів у перші роки їх перебування в Читі і Петровському заводі [1, 481].

Виплати з артільної каси не обмежувалися лише видачею обов'язкових 500 крб. на людину (ця сума називалася приватною і йшла на задоволення особистих потреб кожного члена артілі). Існувала ще господарська сума, призначена на придбання продовольства для всієї артілі, і економічна – на господарський артільний обіг. Таким чином, загальні виплати з артільної каси на кожного її члена значно перевищували 500 крб. Для управління фінансами створювалися дві комісії: тимчасова, яка затверджувала річний кошторис, і постійна, що звалася господарською, яка відала розподілом і рухом сум на основі кошторису.

Господарська комісія складалася з трьох осіб: хазяїна, закупника і скарбника, яких переобирали щорічно. Права і обов'язки кожного були детально прописані в Статуті. Хазяїн складав кошторис і пред'являв його на затвердження тимчасовій комісії, робив гуртові закупівлі, вів книгу прибутків і видатків коштів. Закупник робив закупівлі поза в'язницею за особистими заявками декабристів, а скарбник повністю контролював артільну касу, тобто вів бухгалтерію [1, 158-162].

Декабристи відзначали, що Велика артіль була добре продуманою і повністю забезпечувала їх матеріальні потреби. Вона звільнила багатьох від неприємного стану залежності від будь-кого у фінансовому відношенні, забезпечувала всі їх потреби. Артіль, за словами Басаргіна, до того ж «нравственно уравнивала тех, которые имели средства, с теми, которые вовсе не имели их, и не допускала последних смотреть на товарищей своих, как на людей, пользующихся в сравнении с ними большими материальными удобствами и преимуществами» [1, 167].

Окрім забезпечення матеріальних потреб декабристів, на артільні кошти задовольнялися і їх духовні запити: передплачувалися 22 періодичні видання російською та іноземними мовами, створювалася бібліотека. Існувала своєрідна Газетно-журнальна артіль. Загальна кількість книг, багато в чому завдяки артільним коштам, сягала десятків тисяч екземплярів; створювалися спеціальні бібліотеки: медична, що складалася з чотирьох тисяч книг і атласів, бібліотека релігійних книг [7, 264].

Таким чином, перша декабристська артіль, що отримала назву Великої, проіснувала з кінця 1827 року до 1839, і її діяльність розпадається на два періоди: Читинський – кінець 1827 – серпень 1830, коли визначилися її основні напрями і принципи діяльності, і Петровський – вересень 1830 – липень 1839, коли артіль набула чіткої структури і організації та повністю забезпечувала матеріальні потреби своїх членів.

Ще в період перебування в Читинській в'язниці в квітні 1827 року закінчувався строк каторги декабристів, засуджених за VII розрядом: О. Бригена, А. Єнтальцева, З. Чернишова, І. Аврамова, П. Вигодівського, всього 11 чоловік. Тоді вперше постало питання про забезпечення незаможних декабристів грошима і речами, необхідними їм на поселенні. З артільних коштів виділялася сума, їх по можливості забезпечували білизною, одягом, книгами. Основну турботу про від'їжджаючих взяли на себе жінки. Пізніше в Статуті Великої артілі в § 69 було записано: «Каждому из отъезжающих лиц артель обязывается выплатить все, что, за исключением употребленных на него издержек, останется от полного годового содержания». І далі в примітці до § 70: «В случае внезапного отъезда кого-либо из участников артели хозяйственной комиссии разрешается выдать отъезжающему из запасной суммы до 300 руб.» [1, 163].

Для надання допомоги тим, що виходили на поселення, було засновано спеціальне Товариство взаємної допомоги, що з часом отримало назву Малої артілі. Декабрист Басаргін пише: «Маленькая артель была учреждена именно с тою целью, чтобы доставлять отъезжающим на поселение некоторое пособие, необходимое на первое время их прибытия на место. Сумма, которой она распоряжалась, составлялась из добровольных вкладов и пожертвований. Участниками в ней были все те, которые вносили часть получаемых ими денег, и те, кто отдавал 10-й процент с той суммы, которую получал ежемесячно на свои расходы из большой артели» [1, 167]. Таким чином, функції Малої артілі були оформлені документально не пізніше початку 1831р., водночас із ухваленням Статуту Великої артілі. З часом, у 1834 році, Мала артіль відокремилася від Великої. Вона була, очевидно, менш чітко оформленою організацією, яка не мала, на відміну від Великої, Статуту, постійного членства, певних і регулярних внесків і виплат. В архіві І. Якушкіна збереглася одна з перших прибутково-видаткових відомостей Малої артілі за 1830 рік, з якої видно, що її учасники робили в артільну касу далеко не однакові внески: С. Волконський – 300 крб., М. Нарішкін – 200, О. Одоєвський – 150, І. Пуцин – 135, тоді як П. Фаленберг і Д. Завалішин по 20, а П. Бобрищев-Пушкін – 17 крб.50 коп. [6, 181].

У витратній частині вказувалася сума артільних грошей, яка виділялася окремим декабристам з каси Малої артілі: І. Аврамову, що проживав з 1828 року в Туруханську Єнісейської губернії – 200 крб., М. Загорєцькому у Вітімі Іркутської губернії – 75 крб., А. Веденяпіну у Верхньовілоїську Якутської губернії – 75 крб., також виплати призначалися М. Лісовському, П. Бобрищеву-Пушкіну, лейб-гвардії солдатам, засланим за участь у повстанні на Сенатській площі [6, 181].

Аналіз одного цього документа показує, що діяльність Малої артілі не обмежувалася лише видачею грошей «на підйом» товаришам, що покидали тюремне декабристське братство. Вже з 1830 року допомогу одержували декабристи, що не відбували каторги, а відразу були засуджені до поселення, як наприклад, А. Веденяпін. Мала артіль, на відміну від Великої, продовжила свою діяльність і після 1839 року, коли закінчився каторжний строк засуджених за I розрядом. Навпаки, на поселенні її функції ускладнилися: виділення сум товаришам, що потребували підтримки, увага до потреб родин померлих декабристів, турбота про їх дітей. Як і в Петровському казематі, керівником-скарбником Малої артілі продовжував залишатися Іван Пуцин. Відправлений спочатку на поселення в Туринськ Тобольської губернії, він добився в 1843 році дозволу на переведення до Ялutorовська Єнісейської губернії, де вже існувала значна колонія засланих декабристів, і де він прожив до амністії 1856 року.

Завдяки розпорядливості скарбника Пуцина, сума, видана на обзаведення тим, що виходили з Петровської в'язниці на поселення в 1839 році, була дуже значною. В листі до Івана Якушкіна від 20 травня 1840 року Пуцин пише: «Наш разъезд из тюрьмы в финансовом отношении был необыкновенно удачен: все нуждавшиеся в пособии получили по 1150 р. каждый. Знакомый вам казначей удачно все устроил... Все получили наличными деньгами сполна, и сверх того осталось 2800 р., которые я отдал Сутгофу и Юшневскому на подъем, с тем, чтобы они их выслали тем, которые из других разрядов не получили того, что наши ветераны» [4. 138-139].

Кожний, хто знав Пуцина, відгукувався про нього з глибокою повагою. Практично в усіх декабристських мемуарах ми знаходимо захоплені відгуки про нього. Наприклад, М. Басаргін писав: «Мало найдется людей, которые бы имели столько говорящего в их пользу, как Пуцин. Его открытый характер, его готовность оказать услугу и быть полезным, его прямоту, честность, в высшей степени бескорыстие высоко ставили его в нравственном отношении...» І далі: «Присылаемые родными деньги клал почти все в общую артель и жил сам очень скромно..., оставаясь иногда без копейки и нуждаясь часто в необходимом» [1, 134].

В каторжних казематах і на поселенні найбільш яскраво розкрилися такі риси вдачі І. Пуцина, як доброта і чуйність, постійна турбота про товаришів, такт і доброзичливість. Він завжди прагнув допомогти іншим засланням, підтримати морально, підбадьорити, постійно клопотав за друзів, близьких і далеких знайомих, а то і зовсім незнайомих людей, за яких будь-хто просив. Недаремно декабристи прозвали Пуцина Марем'яна-стариця (від прислів'я «Марем'яна-

БУРЕМНИЙ 1918 РІК НА ВОЛИНІ (ДО 90-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (УД) П.СКОРОПАДСЬКОГО)

старица обо всех печалится») і ввели у свій лексикон щодо до нього вираз «маремьянствовать» і «маремьянское дело», що означало постійну турботу про інших і органічне неприйняття будь-яких переваг для себе. Проживаючи на поселенні, декабристи І. Киреев, М. Мозгалевський, П. Фаленбенг, брати Борисови та ін. регулярно одержували допомогу від керованої Пушциним Малої артілі. В окремих випадках серед декабристів оголошувався екстрений збір коштів. Так було, наприклад, у 1840 р., коли раптово помер декабрист І. Аврамов, залишивши на руках свого товариша по туруханському заслання М. Литовського трьох малолітніх сиріт. Спільну турботу декабристів викликала сестра декабриста К. Торсона Катерина, що приїхала до Селенгінська розділити з братом вигнання, а після його смерті в 1851 році зіткнулася з матеріальними труднощами, що не дозволяли їй повернутися до Європейської Росії.

Чудовими якостями кооперативних об'єднань декабристів було те, що всі користувалися рівними правами і могли одержувати рівні суми допомоги, тоді як внески робилися відповідно до можливостей кожного. Артїлі були створені для поліпшення матеріального стану їх учасників, проте об'єднували членів артїлей не тільки матеріальні інтереси, але і дух товариства, безкорисливої взаємодопомоги, колективізму. Неабиякою мірою ця товариська спайка, духовна підтримка допомагали і збереженню ідейних позицій, зміцненню революційних поглядів. Економічна допомога артїлей дозволяла незаможним декабристам у ряді випадків бути більш незалежними від адміністрації, зберігати гідність революціонерів.

Рух декабристів породив абсолютно новий тип соціально-психологічних відносин, що характеризується своєрідним «культу братства», коли, на думку Ю. Лотмана, декабристські організації, у тому числі і артїлі, «облекаются в формы непосредственно человеческой близости, дружбы, привязанности к человеку, а не только к его убеждениям»[3, 98].. Це підтверджується всією більш ніж 30-річною історією існування декабристської співдружності у Сибіру і збереженням тих же норм поведінки і після амністії.

Джерела та література

1. Басаргин Н.В. Воспоминания, рассказы, статьи.- Иркутск, 1988.
2. Завалишин Д. Воспоминания.- М., 2003.
3. Лотман Ю.М. Ибранные статьи в 3-х тт. Т. 1.- Таллинн, 1992.
4. Пушкин И.И. Записки о Пушкине. Письма.- М. 1988.
5. Розен А. Е. Записки декабриста.- Иркутск, 1984.
6. Ссылные декабристы в Сибири.- Новосибирск, 1985.
7. Якушкин И.Д. Записки декабриста.- В кн.: «Своей судьбой гордимся мы».- Иркутск, 1977.

Весна 1918 р. за соціально-економічним становищем народних мас і розвитком політичних подій в Україні виявилася надзвичайно складною. Адже після Петроградського збройного повстання 1917 р. в Україні, в т.ч. на Волині, розгорілася запекла боротьба різних політичних сил за владу. 7(20) листопада 1917 р. Українська Центральна Рада проголошує Україну Українською Народною Республікою в Києві, а в Харкові 12(25) грудня 1917 р. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад теж проголошує Україну УНР (з січня 1919 р. УСРР).

9(22)січня1918 р. УЦР приймає IV Універсал. Ним вона проголошує „Віднині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу”¹, а уряд радянської Росії був звинувачений у розв'язанні агресії проти України, в затягуванні мирних переговорів з країнами Четвірного союзу та заяві про намір почати переговори з ними. Так в Україні виникло двовладдя. В січні 1918 р. з Харкова на Київ розгортається наступ під загальним командуванням Ю.Коцюбинського більшовицьких сил М.Муравйова.

У цій ситуації перед УЦР постало завдання „...очищення території України від великоруського війська, заведення ладу і порядку”². Тому уряд В.Винниченка – В.Голубовича 27 січня 1918 р. підписує у Бресті сепаратний мирний договір з центральними державами. Юридичною основою його був IV Універсал УЦР.

Згодом В.Голубович як голова уряду УНР на засіданні малої ради УНР заявив у Сарнах, що „...тут нам стало ясно, що власними силами ми не можемо справитися з більшовиками і ми звернулися за поміччю до німців...”³.

За цим договором Німеччина та Австро-Угорщина визнали незалежність УНР і зобов'язалися за масове постачання продовольства і сировини окупантам надати УНР військову допомогу у боротьбі з більшовиками⁴. Радянська ж Росія, за умовами Брестського миру, змушена була визнати УНР відокремленою і підписати з нею окремий договір. Згодом це так і сталося.

Через кілька днів Німеччина і Австро-Угорщина ввели свої війська на територію України. З формальної точки зору німці і

Постоловський Руслан Михайлович – заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Академії педагогічних і соціальних наук та Міжнародної слов'янської академії, кандидат історичних наук, ректор РДГУ, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Савчук Петро Оксентійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Сєєрова Ольга Владиславівна – доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ

Слесаренко Андрій В'ячеславович – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії РДГУ

Шеретюк Валерій Миколайович – кандидат історичних наук, декан історико-соціологічного факультету, доцент кафедри історії України РДГУ

Шмид Олександр Павлович – аспірант кафедри історії України РДГУ

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ЧЕСЬКОГО НАРОДУ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ СУСПІЛЬСТВА	3
Шеретюк В.М. РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПЕТРА I.....	18
Савчук П.О. ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	28
Гон М.М., Постельжук О.П. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА УНІЯ: МОДЕЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНОГО УГОДОВСТВА.....	37
Сєєрова О.В. ДЕКАБРИСТСЬКІ АРТІЛІ У СИБІРУ	42
Мельничук П.У. БУРЕМНИЙ 1918 РІК НА ВОЛИНІ (ДО 90-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (УД) П.СКОРОПАДСЬКОГО).....	48
Десятничук І.О. ІСТОРИОГРАФІЯ „ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ”: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОСМИСЛЕННІ ПРОБЛЕМИ	56
Слесаренко А.В. КЛУБ „ОБРОДА” („ВІДРОДЖЕННЯ”) В СУСПІЛЬНО- ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ У ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 1989 р.....	64
Кукурудза А.Р. ІНСТИТУЦІЙНІ РИСИ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ В УКРАЇНІ 1917-1921 рр.	68
Мартинчук І.І. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1993-1995 рр.	75

Ворон О.П. РОЛЬ І МІСЦЕ ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ЖІНОК У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).....	81
Шмид О.П. ЗРОСТАННЯ РОСІЙСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	90
Петлюк І.В. БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА В ДИПЛОМАТИЧНІЙ КАЗУЇСТИЦІ ВЕЛИКИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ 1875 - 1878 рр.....	97
Іванченко О.В. СПІВПРАЦЯ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГРУПІ В ПЕРІОД З 1991 ПО 1995 РІК.....	107
Долганов П.С. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ГЕНЕЗИС ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР ФУНКЦІОНУВАННЯ (ХVІІІ – ПЕРША ТРЕТИНА ХХ).....	113
Дубравська А.М. СЕЛО МАЛІ ДОРОГОСТАЇ МЛИНІВСЬКОГО РАЙОНУ В ХVІ – ХІХ СТОЛІТТІ: ПОГЛЯД КРИЗЬ ВІКИ.....	121
Бондар А. „ГОЛОДОМОР НА ПОДІЛЛІ 1932-1933 Р.Р.”.....	128
Мишков В. ЗАХІДНИЙ ВПЛИВ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ЦЕРКОВНОГО РОЗКОЛУ В МОСКОВСЬКОМУ ЦАРСТВІ В ХVІІ СТОЛІТТІ ...	137
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	144
ЗМІСТ.....	146

Наукове видання

Збірник матеріалів
Другої науково-практичної міжвузівської конференції
„Слов’янські народи в історичному процесі:
генезис проблеми”

Випуск 2

Укладачі : Шеретюк В.М., Савчук П.О.

Відповідальний за випуск – Шеретюк В.М.
Відповідальний редактор – Кревська Г.А.
Комп’ютерна верстка – Писарець С.М., Самсонюк В.Б.
Комп’ютерний макет – Третяк О.Ю.

Слов’янські народи в історичному процесі: генезис проблеми:
Збірник матеріалів II науково-практичної міжвузівської конференції.
Вип.2. – Рівне: РДГУ, 2008. – 146 с.

Підписано до друку 10.09.2008 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9. Зам.№ 60 /1.
Наклад 300 прим.

Адреса редакції: кафедра всесвітньої історії,
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. С.Бандери, 12, м. Рівне.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету